

РИЗИКИ БЕЗПЕЧНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ

RISKS OF SECURE SOCIO-ECONOMIC AND POLITICAL DEVELOPMENT OF UKRAINE IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION OF PUBLIC POWER AND MANAGEMENT

УДК 005.334:330.3:[342.25:338.24]

<https://doi.org/10.32843/bses.66-7>

Павлов О.І.

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій

Кушнір О.І.

аспірантка кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій

Павлова Т.О.

к.ю.н., доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Pavlov Oleksandr

Odessa National Academy of Food Technologies

Kushnir Oksana

Odessa National Academy of Food Technologies

Pavlova Tatiana

Odessa National University named after I.I. Mechnikov

В умовах децентралізації публічної влади та управління, розпочатої в Україні у 2014 р., великого значення набуває питання щодо виявлення та подолання ризиків безпечного соціально-економічного та політичного розвитку держави. Ураховуючи це, у статті проаналізовано ступінь наукової обґрунтованості процесу реформування територіальної організації влади, зміни в адміністративно-територіальному устрої країни на рівні громад та районів, зроблено прогноз щодо трансформації його регіонального рівня. Наукова та практична новизна дослідження полягає у визначенні суспільного значення децентралізації публічної влади та управління, сутності безпечного соціально-економічного та політичного розвитку країни; розкритті природи ризику як небезпеки або загрози, невизначеності та можливості; характеристики ризиків, що проявляються у різних сферах суспільного життя в умовах децентралізації; наданні пропозицій та практичних рекомендацій щодо прогнозування настання ризиків унаслідок реформування регіонів та подолання наслідків їх прояву. Основні наукові положення, висновки та рекомендації, що здійснені за результатами дослідження, можуть бути використані органами публічної влади в процесі реформування адміністративно-територіального устрою України.

Ключові слова: безпечний соціально-економічний та політичний розвиток, держава, децентралізація публічної влади та управління, ризики, об'єднані територіальні громади, райони, регіони.

В условиях децентрализации публичной власти и управления, начатой в Украине

в 2014 г., большое значение приобретает вопрос выявления и преодоления рисков безопасного социально-экономического и политического развития государства. Учитывая это, в статье проанализированы степень научной обоснованности процесса реформирования территориальной организации власти, изменения в административно-территориальном устройстве страны на уровне общин и районов, сделан прогноз относительно трансформации его регионального уровня. Научная и практическая новизна исследования заключается в определении общественного значения децентрализации публичной власти и управления, сущности безопасного социально-экономического и политического развития страны; раскрытии природы риска как опасности или угрозы, неопределенности и возможности; характеристике рисков, проявляющихся в различных сферах общественной жизни в условиях децентрализации; представлении предложений и практических рекомендаций по прогнозированию наступления рисков вследствие реформирования регионов и устранения последствий их проявления. Основные научные положения, выводы и рекомендации, которые сделаны по результатам исследования, могут быть использованы органами публичной власти в процессе реформирования административно-территориального устройства Украины.

Ключевые слова: безопасное социально-экономическое и политическое развитие, государство, децентрализация публичной власти и управления, риски, объединенные территориальные общины, районы, регионы.

In the process of decentralization of public power and management in Ukraine there are problems of both practical, managerial and theoretical nature, which require finding the reasons for their emergence and providing sound proposals for their solution. For the successful implementation of this reform, the issue of identifying and overcoming the risks of safe development of Ukraine is of great importance, on the successful solution of which depends not only the further fate of the state system of the country, but also statehood as such. The article has scientific novelty and practical value. She contains the definition decentralization of public power and governance as process of transformation of the whole set of their structural elements, united by a commonality of features associated with the transfer of power and relevant resources from central executive bodies to united territorial communities to adopt effective decisions in the interests of the population of a particular area and the country as a whole. Safe socio-economic and political development is positioned as one that allows to maintain resilience to internal and external threats and the ability to meet the growing social needs of the individual, family, society, state. An understanding of risk as a danger or threat associated with losses due to an adverse situation is presented; as uncertainty, the meaning of which is that hypothetically there are several possible options for the development of events after the reaction (action) to the situation; as opportunities, the onset of the probability of future development, the consequences of which can be both negative (net risks) and positive (speculative risks). The classification of risks arising in various spheres of public life as a result of imperfect reform of the territorial organization of power has been carried out. Suggestions and practical recommendations presented for forecasting the occurrence of risks in the context of decentralization and overcoming the consequences of the existing threats to the safe socio-economic and political development of Ukraine in the context of expanding the powers of self-governing institutions. Proposed in the article of the proposition and the recommendation may be used by public power in the process of reforming the administrative and territorial organization of Ukraine. Prospects for further scientific research on the subject matter have been determined.

Key words: safe socio-economic and political development, the state, decentralization of public power and management, risks, united territorial communities, districts, regions.

Постановка проблеми. Започаткування будь-яких змін у територіальній організації влади, а тим більше її реформування у напрямі децентралізації

управлінських функцій, супроводжується певними ризиками, які проявляються у різних сферах суспільного життя. Ці ризики мають як негативні, так і

позитивні наслідки для соціально-економічного та політичного розвитку країни. Успішність реформування публічної влади та управління багато в чому залежить від ступеня його наукового обґрунтування. Аналізуючи під цим кутом зору подібну реформу в нашій країні, розпочату схваленням у 2014 р. Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, слід зазначити, що в її основу було покладено реформування місцевого самоврядування, на що малися причини об'єктивного характеру, пов'язані з подіями відцентрового характеру в Криму та на Сході. Із прийняттям у лютому 2015 р. Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» почалася впроваджуватися громадівська модель децентралізації влади та управління, яка супроводжується передачею владних повноважень і відповідних ресурсів від центральних органів виконавчої влади до територіальних громад. При цьому реформування районного та регіонального рівнів організації влади було відкладено, доки у липні 2020 р. не було прийнято Постанову Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів», згідно з якою замість 490 старих районів було утворено 136 нових. Проте на рівні регіонів зміни поки що не відбуваються. У процесі реалізації зазначеної реформи виникають певні ризики, виявлення природи яких із послідовним упровадженням заходів щодо усунення або принаймні послаблення їх негативних проявів має велике значення не лише для форми державного устрою України, а й державності як такої.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковий дискурс децентралізації публічної влади та управління в Україні у цілому та за окремими напрямками реформи набув значної популярності як у науковому середовищі, так і серед публічних осіб, дотичних до цієї проблематики.

Переважно більшість публікацій присвячено децентралізації влади та управління, її впливу на соціально-економічний розвиток територій [1–5]. Проте останнім часом предметом спеціального наукового дослідження стали питання щодо забезпечення безпеки громад під час децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування [6], прояву ризиків розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в умовах пандемії [7], виконання функцій органами місцевого самоврядування в організації безпеки життєдіяльності територіальних громад [8], управління ризиками у процесі децентралізації влади [9–11].

Незважаючи на достатньо високий рівень наукового розроблення досліджуваної проблеми, поки що не отримали системної характеристики ризики як процес децентралізації публічної влади у її різних вимірах та проявах, так і їхні наслідки для соціально-економічного та політичного розвитку України. З урахуванням стану висвітлення зазначеної проблематики у фаховій економічній літературі й вибрано тему статті.

Постановка завдання. Мета статті – виявлення, характеристика наявних ризиків безпечного соціально-економічного та політичного розвитку України в умовах реформи територіальної організації влади, надання пропозицій та практичних рекомендацій щодо прогнозування настання ризиків, пов'язаних із реформуванням регіонів, і подолання їхніх наслідків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Децентралізація публічної влади та управління у її громадівському форматі відбувається у вигляді трансформації їх структурних елементів, об'єднаних спільністю ознак, шляхом передавання владних повноважень та відповідних ресурсів від центральних органів виконавчої влади до об'єднаних територіальних громад для прийняття ефективних рішень в інтересах населення певного локального простору та країни у цілому.

Такі перетворення актуалізують питання безпечного розвитку країни в усіх сферах суспільного життя й, зокрема, підтримання такого стану економіки, який давав би змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і був здатний задовольняти зростаючі суспільні потреби особи, сім'ї, суспільства, держави.

Як правило, кардинальні зміни в територіальній організації влади супроводжуються певними ризиками, які проявляються як небезпека або загроза, невизначеність та можливість.

Недарма П. Бернстайн свого часу зазначав, що «ризик – це не шанс програти, а шанс виграти – це є не прояв сил долі та задуму, а витончені методи прогнозування майбутнього» [12].

Дійсно, ризики є невід'ємним складником суспільної діяльності й їх часто асоціюють із небезпекою або втратами внаслідок несприятливої ситуації. Сенс ризику як невизначеності полягає в тому, що гіпотетично існує кілька можливих варіантів розвитку подій після реагування (дії) на ситуацію, що склалася. Ризик як можливість – це ймовірні варіанти розгортання майбутнього, наслідки якого можуть бути як негативними (чисті ризики), так і позитивними (спекулятивні ризики).

Отже, ризик – не збиток, що наноситься реалізацією рішення, а можливість відхилення від мети, заради досягнення якої ухвалювалося рішення. Причому відхилення можуть приносити як негативні, так і позитивні результати [13].

Наведені погляди зарубіжних науковців на природу ризику як соціального феномену дещо відрізняються від його тлумачення у сучасному законодавстві України. Так у Законі України «Про бюро економічної безпеки України» ризик визначається як «...загроза, що ідентифікується в бюджетній, податковій, митній, грошово-кредитній або інвестиційній сфері, вплив якої призводить до тінізації економіки та послаблення економічної безпеки держави» [14].

Ураховуючи сучасний стан українського суспільства та виклики, які постають перед ним в умовах реформування публічної влади та управління, доцільно зосередитися саме на такій версії ризиків децентралізації.

У процесі здійснення в Україні децентралізації влади та управління виникають різного роду проблеми як практичного, управлінського, так і теоретичного характеру, які потребують пошуку причин їх появи та надання обґрунтованих пропозицій щодо їх розв'язання. Переважна більшість із цих проблем є наслідком відсутності концептуальних засад реформування територіальної організації влади. Звідси, певна непослідовність, суперечливість, незавершеність дій владних структур усіх рівнів, і центральної влади передусім, що знаходять свій прояв у ході реалізації, розпочатої шість років тому реформи.

Унаслідок цього виник ризик політичної деструкції, який повною мірою проявився на завершальному етапі формування ОТГ та утворення нових районів. Очікувана реорганізація регіонального рівня адміністративно-територіального устрою (АТУ) потребує від центральної влади більш виважених кроків, аніж на початковому етапі реформи, оскільки невдача може обернутися певними загрозами, пов'язаними з непередбаченими наслідками не лише для форми державного устрою України, а й державності як такої.

Можна припустити, що під час реформування адміністративно-територіальних одиниць (АТО) регіонального рівня буде враховано географічний принцип, згідно з яким можуть бути утворені Західний, Північний, Східний, Південний та Центральний мегарегиони, унаслідок чого більшість існуючих на поточний момент регіональних центрів утратить свій статус, залишившись адміністративними центрами районів.

Наслідками подібного адміністрування щодо територіальної організації влади, вочевидь, буде незадоволення регіональних управлінських та бізнесових еліт, спрямованість поведінки яких за такого сценарію подій передбачити неважко. Своє негативне ставлення до цього викажуть й пересічні громадяни «ущільнених» регіональних центрів. Причини можливих протестних настроїв лежать на поверхні та вкорі-

нені в історичну пам'ять, яка асоціюється з утратою «соціального обличчя» колишніх обласних центрів Української РСР – Дрогобича та Ізмаїла.

Щоб не сталося те, чого так лякається українська владна верхівка протягом усіх років незалежності, а саме неконтрольованих нею відцентрових тенденцій, доцільно вибрати інший шлях реформування регіонального рівня.

На наше переконання, він полягає у тому, щоб згрупувати наявні регіони без порушення їхнього існуючого статусу в одинадцять територіальних утворень у вигляді певних земель за їхніми історичними та соціокультурними ознаками, що сприятиме їх міжрегіональній згуртованості та національній єдності.

Запропонований підхід дасть змогу поширити процес децентралізації публічної влади на всі АТО, урахувати культурно-історичну специфіку земель та підвищити їхню відповідальність за реалізацію державної політики.

На практиці децентралізація обертається для ОТГ концентрацією (укрупнення територіальних громад) та централізацією (втрата внаслідок об'єднання громад владних повноважень сільськими, селищними, міськими радами та їх зосередження в адміністративних центрах новостворених територіальних утворень). У процесі добровільного об'єднання територіальних громад деякі з адміністративних центрів районів набули статусу центрів ОТГ. Більше того, центрами ОТГ стали шість обласних центрів, що створює певні переваги таким громадам (табл. 1), що призвело до появи ризику нерівності можливостей ОТГ, центрами яких є, з одного боку, великі міста та села і селища – з іншого.

Децентралізація відбувається не за вертикальною віссю (від центральних органів виконавчої влади до її регіональних та районних рівнів), а по горизонталі (від органів державної влади до базових самоврядних одиниць). Унаслідок цього ОТГ у реальності перебрали на себе функції органів державної влади та органів місцевого самоврядування районного рівня. Ця тенденція містить у собі небажаний ризик підміни самоврядних функцій управлінським впливом держави. Тут важко не погодитися

Таблиця 1

Міста, які одночасно є адміністративними центрами ОТГ, районів та областей

Місто	Населення міста, тис осіб	Площа міста, км ²	Населення громади, осіб	Площа громади, км ²	Кількість рад, що об'єднані в ОТГ	Населення, тис осіб / площа району, км ²
Вінниця	370,7	113,2	371139	113,8	2	657,6 / 6888,9
Житомир	264,5	61,0	266853	93,54	2	622,7 / 10505,8
Івано-Франківськ	236,6	37,0	242102	73,132	7	560,1 / 3913,1
Луцьк	221,1	42,0	219688	67,1	2	457,3 / 5247,8
Суми	263,5	95,4	266306	145,4	2	449,4 / 6499,4
Тернопіль	221,8	72,0	224364	151,4	6	567,0 / 6162,3

Джерело: складено авторами на основі даних державної статистики

з думкою правників про те, що модель децентралізації та деконцентрації публічної влади в Україні характеризується фактичною імплантацією місцевого самоврядування до матерії державного управління, тотальною залежністю від держави [15, с. 13]. У цьому сенсі чого варта лише назва центрального органу виконавчої влади, що є відповідальним за розроблення та реалізацію регіональної політики, – Міністерство розвитку громад та територій України.

По-перше, викликає подив штучний поділ сфери впливу цього міністерства на соціум (громади) та просторові межі громад (територія). По-друге, перебування під «опікою» державного органу самоврядного інституту щонайменше суперечить принципам Європейської хартії місцевого самоврядування.

Із перенесенням центру тяжиння відповідальності за суспільні справи від органів державної влади до ОТГ вірогідний прояв **ризик недосконалого виконання соціальних функцій публічної влади на базовому рівні АТУ** через фінансово-економічну неспроможність громад. Він містить у собі певні загрози як щодо функціонування публічної влади на цьому рівні, так і майбутнього громад узагалі. Перші пов'язані з викликом, який є похідним від земельної реформи в частині перетворення сільськогосподарських земель на предмет їх купівлі-продажу. Унаслідок невдачі цієї реформи ОТГ будуть позбавлені одного з важливих джерел фінансування та економічної влади як такої. Другий – невизначеність перспектив розвитку невеликих сіл, що ризикують повторити долю «неперспективних» сіл 1970-х років. Не гарантована й успішність ОТГ, які сподіваються виключно на державну підтримку у формуванні належної інфраструктури, не переймаючись питаннями створення нових робочих міст та розвитку підприємництва на сільських територіях.

У результаті розвитку відцентрових тенденцій проявляється **ризик послаблення здатності держави перерозподіляти доходи і багатство** [11], адже закріплення за субнаціональними одиницями певних доходів зменшує обсяг державного бюджету. Натомість здійснення цієї функції за рахунок місцевих бюджетів сприятиме посиленню відмінності між багатими і бідними регіонами.

В Україні в умовах децентралізації, крім економічних диспропорцій між субнаціональними одиницями, проявляється **ризик соціально-просторових диспропорцій**, зумовлених неоднаковим ресурсним потенціалом АТО.

У результаті впровадження науково необґрунтованих заходів, зловживання методами адміністративного втручання у здійснення децентралізації склалися значні диспропорції у розмірах ОТГ та новостворених районів за їх площею та кількістю населення. У табл. 2 містяться просторові та демографічні характеристики найбільших та найменших районів України.

Як свідчать дані табл. 2, адміністративними центрами восьми з десяти найбільших за населенням районів є обласні центри. До найменш населених районів відносяться переважно гірські та північні райони, хоча чотири з десяти районів припадають на південні та східні області. Вражаючою є 58-кратна різниця в кількості населення Харківського та Верховинського районів. Значну насторогу викликає те, що Харківський район за кількістю населення переважає 17 областей України, а перша п'ятірка найбільш населених районів мають більшу кількість населення, ніж Волинська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька, Чернігівська області.

Нерівномірним є розподіл населення та інших ресурсів між новими районами (табл. 3).

Інформація, яку наведено в табл. 3, переконує у відсутності науково обґрунтованих розрахунків під час прийняття рішення щодо утворення нових районів: Одеський район за кількістю населення перевищує інші райони у 6–13 разів, при цьому маючи значні переваги перед ними за своїм соціально-економічним, інтелектуальним та культурним потенціалом.

Унаслідок затягування процесу децентралізації та зволікання з реформуванням АТО регіонального рівня дається взнаки **ризик соціальної та політичної розбалансованості**, який проявляється у негативному впливі на економічне зростання, соціальну згуртованість і політичну стабільність. Не слід також ігнорувати функцію перерозподілу, яку виконують АТО вищого рівня щодо нижчих. Зокрема, йдеться про можливість використання ресурсів районного бюджету з метою підтримки фінансово неспроможних ОТГ.

Дійсно, громади номінально здатні ефективніше задовольняти специфічні потреби місцевих жителів. Відмінності в потребах зумовлені передусім різним рівнем соціально-економічного розвитку ОТГ. Проте основний обсяг обов'язків громад становить задоволення базових потреб жителів, які в принципі є однаковими на всій території країни.

Наступний **ризик – втрата економічного ефекту від масштабу** є похідним від самої філософії реформи [11]. Йдеться про явище, коли за збільшення розмірів організації і кількості продукції, що випускається, витрати на одиницю продукції зменшуються. Передача публічних послуг під управління і відповідальність місцевої влади зазвичай означає появу відмінностей у їх наданні у різних територіальних утвореннях, що створює додаткові витрати як для надавачів, так і для отримувачів. До цього слід додати меншу завантаженість бюрократичного апарату місцевого самоврядування та неглибокий поділ праці, що теоретично призводить до зниження професійного рівня працівників порівняно з централізованою моделлю. Вдається взнаки гостра нестача управлінського персоналу.

Таблиця 2

Райони України з найбільшою та найменшою кількістю населення

Район	Область	Площа, км ²	Населення, тис осіб	Щільність населення, осіб /км ²	Населення центру району, тис осіб	Кількість громад
<i>Райони з найбільшою кількістю населення</i>						
Харківський	Харківська	2644,3	1762,8	666,7	1443,2	15
Донецький	Донецька	2895,1	1503,4	513,3	924,2	6
Одеський	Одеська	3922,8	1375,9	350,7	1017,7	22
Дніпровський	Дніпропетровська	5605,7	1179,3	210,4	987,2	17
Львівський	Львівська	4968,5	1150,4	231,5	724,3	23
Запорізький	Запорізька	4674,6	874,1	187,0	731,9	17
Криворізький	Дніпропетровська	5717,4	772,3	135,0	624,6	15
Горлівський	Донецька	2468,4	690,6	279,8	244,0	9
Хмельницький	Хмельницька	10755,8	687,0	63,8	273,9	27
Вінницький	Вінницька	6888,9	657,6	95,4	370,7	16
<i>Райони з найменшою кількістю населення</i>						
Верховинський	Івано-Франківська	1271,7	30,5	23,9	5,8	3
Новгород-Сіверський	Чернігівська	4630,5	66,4	14,3	13,0	4
Сватівський	Луганська	5329,1	80,9	15,1	17,1	7
Щастинський	Луганська	3380,4	81,2	24,0	8,6	5
Рахівський	Закарпатська	1845,2	82,8	44,8	15,5	4
Косівський	Івано-Франківська	853,7	85,7	100,4	8,6	5
Вижницький	Чернівецька	1882,0	91,0	48,3	4,0	9
Корюківський	Чернігівська	4578,7	91,7	20,0	12,9	5
Бериславський	Херсонська	4764,0	99,1	20,8	12,4	11
Роздільнянський	Одеська	3564,4	104,2	29,2	17,8	9

Джерело: складено авторами на основі даних державної статистики

Таблиця 3

Нові райони Одеської області

Район	«Старі» райони та міста обласного значення, що увійшли до складу нового району	Населення центру району, тис осіб	Площа району, км ²	Населення району, тис осіб	Кількість громад
Березівський (адміністративний центр: м. Березівка)	Березівський Іванівський Миколаївський Ширяївський	9,5	5551,6	109,4	16
Білгород-Дністровський (адміністративний центр: м. Білгород-Дністровський)	Білгород-Дністровський Саратський Татарбунарський м. Білгород-Дністровський	49	5220,6	201,4	16
Болградський (адміністративний центр: м. Болград)	Арцизький Болградський Тарутинський	15	4559,4	154,5	10
Ізмаїльський (адміністративний центр: м. Ізмаїл)	Ізмаїльський Кілійський Репійський м. Ізмаїл	71,8	3434,4	206,2	6
Одеський (адміністративний центр: м. Одеса)	Біляївський Лиманський Овідіопольський міста Біляївка, Одеса, Теплодар, Чорноморськ, Южне	1017,7	3922,8	1375,9	22
Подільський (адміністративний центр: м. Подільськ)	Ананіївський Балтський Кодимський Любашівський Окнянський Подільський Савранський м. Подільськ	40,4	7063,6	229,9	12
Роздільнянський (адміністративний центр: м. Роздільна)	Великомихайлівський Захарівський Роздільнянський	17,8	3564,4	104,2 як 1:13 до Одеського району	9

Джерело: складено авторами на основі даних державної статистики

У результаті послаблення регулюючої ролі фіскальної політики держави виникає **ризик макроекономічної нестабільності**. Поряд із монетарною політикою, яку здійснює центральний банк, другим інструментом макроекономічної політики в державі є фіскальна політика – регулювання державних витрат і оподаткування. Наприклад, у ситуації стрімкого економічного зростання національний уряд із метою уповільнити темпи інфляції та запобігти «перегріву» економіки скорочує свої витрати і збільшує податки. Однак для економічного ефекту від таких заходів його частка у ВВП має бути достатньо значною. Передача ж ресурсів і повноважень на субнаціональний рівень обмежує засоби центральної влади або навіть призводить до протидії її політиці, наприклад якщо в описаній ситуації місцева влада перед локальними виборами, навпаки, збільшуватиме витрати. Тому реформи в частині фіскальної децентралізації повинні обов'язково супроводжуватися посиленням контролю і відповідальності місцевого самоврядування [11].

Із розширенням повноважень ОТГ, з одного боку, та концентрацією уваги центральної влади на боротьбі з олігархами та злочинцями в законі – з іншого створюється **ризик просторового розширення корупційних схем на базовий рівень АТО**, чому також сприятимуть тіньові операції із земельними ресурсами.

Із метою підвищення ефективності діяльності держави щодо забезпечення економічної безпеки країни 28 січня 2021 р. було прийнято Закон України «Про бюро економічної безпеки України», в якому основними його завданнями визначено [14]:

- 1) виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних;
- 2) оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення;
- 3) надання пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів із питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки;
- 4) забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави;
- 5) збирання та аналіз інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому;
- 6) планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до його підслідності;
- 7) виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги;
- 8) складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів із метою підвищення

ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки.

Висновки з проведеного дослідження. До найбільш вагомих результатів дослідження слід віднести:

- позиціонування безпечного соціально-економічного та політичного розвитку в умовах децентралізації публічної влади та управління як такого, що дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатність задовольняти зростаючі суспільні потреби особи, сім'ї, суспільства, держави;

- характеристику ризиків, що виникають у різних сферах суспільного життя внаслідок недосконалого реформування територіальної організації влади;

- надання пропозицій та практичних рекомендацій щодо прогнозування настання ризиків у контексті здійснення децентралізації та подолання наслідків прояву існуючих загроз безпечному соціально-економічному та політичному розвитку України в умовах розширення владних повноважень самоврядних інститутів.

Децентралізація публічної влади та управління не є панацеєю від усіх проблем щодо територіальної організації влади, а за найгіршого сценарію може бути навіть шкідливою для соціально-економічного та політичного розвитку країни, соціальної справедливості, макроекономічної стабільності чи боротьби з корупцією. Однак усвідомлення властивих децентралізації ризиків, прийняття запобіжних заходів і здійснення належного контролю дадуть змогу скористатися усіма перевагами нової організації публічної влади в державі. Із цією метою доцільно приділити більше уваги дослідженням за зазначеним напрямом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання : наукова доповідь / ред. д.е.н., проф. І.З. Сторонянська. Львів : ІРД НАНУ, 2018. 144 с.
2. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наукова доповідь / О.В. Шевченко та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук Я.А. Жаліла. Київ : НІСД, 2020. 153 с.
3. Бурик З.М. Розвиток регіонів та об'єднаних територіальних громад у контексті децентралізації. *Інвестиції: практика та досвід*. № 23/2020. С. 85–90. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.85. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7239&i=12> (дата звернення: 27.06.2021).
4. Сторонянська І.З., Бенюк Л.Я. Просторові асиметрії економічного розвитку в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. *Економіка України*. 2018. № 2(675). С. 50–64.
5. Соціальні ресурси децентралізації управління: механізми мобілізації та ефективного використання /

О.Ф. Новікова та ін. Київ : Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2018. 480 с.

6. Порівняльний аналіз позицій влади і громадян України з питань забезпечення безпеки громад під час децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування / М. Сунгуровський (керівник проєкту) та ін. Київ : Заповіт, 2018. 60 с.

7. Іванов Ю.Б., Іванова О.Ю. Коронавірус проти децентралізації: ризики та виклики розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах пандемії. *Проблеми економіки*. 2020. № 2(44). С. 209–215.

8. Рогуля А.О. Функції органів місцевого самоврядування в організації безпеки життєдіяльності територіальних громад України : дис. ... канд. наук з держ. управ. : 25.00.04. Київ, 2019. 243 с.

9. Гавриленко А.С. Очікувані ризики у процесі децентралізації влади в Україні. *Економічний простір*. 2019. № 141. С. 137–146.

10. Мартинюк О.І. Управління ризиками при створенні об'єднаних територіальних громад на базі великих міст. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія «Економіка та менеджмент»*. 2018. № 17. С. 28–34.

11. Бризичський М. Ризики децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/columns/11589> (дата звернення: 16.05.2021).

12. Бернштейн П. Против Богов: Укрощение риска. Москва : Альпина Паблишер, 2013. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=277663> (дата обращения: 27.06.2021).

13. Бачкай Т., Месена Д., Мико Д. Хозяйственный риск и методы его измерения / пер. с венг. Москва : Экономика, 1979. 183 с.

14. Про бюро економічної безпеки України : Закон України від 28 січня 2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (дата звернення: 27.06.2021).

15. Батанов О.В. Місцеве самоврядування в умовах глобалізації. *Міждисциплінарні гуманітарні студії. Серія «Правничі науки»*. 2014. Вип. 1. С. 5–13.

REFERENCES:

1. Storonianska I.Z. (ed.) (2018) *Detsentralizatsiia v Ukraini ta yii vplyv na sotsialno-ekonomichni rozvytok terytorii: metodychni pidkhody ta rezultaty otsiniuvannia: naukova dopovid*; [Decentralization in Ukraine and its impact on the socio-economic development of territories: methodological approaches and evaluation results]. Lviv: IRD NANU. (in Ukrainian)

2. Shevchenko O.V., Romanova V.V., Zhalilo Ya.A. ta in. (2020) *Detsentralizatsiia i formuvannia polityky rehionalnoho rozvytku v Ukraini* [Decentralization and formation of regional development policy in Ukraine]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)

3. Buryk Z.M. (2020) Rozvytok rehioniv ta obiednanykh terytorialnykh hromad u konteksti detsentralizatsii [Development of regions and united territorial communities in the context of decentralization]. *Investytsii: praktyka ta dosvid* (electronic journal), no. 23, pp. 85–90. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.85 Available at: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7239&i=12> (accessed 27 June 2021).

4. Storonianska I.Z., Benovska L.Ya. (2018) Prostorovi asymetrii ekonomichnoho rozvytku v umovakh administrativno-finansovoi detsentralizatsii [Spatial asymmetries of economic development in the conditions of administrative and financial decentralization]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 2(675), pp. 50–64.

5. O.F. Novikova, O.I. Amosha, V.P. Antoniuk, V.P. Vyshnevskiy ta in. (2018) *Sotsialni resursy detsentralizatsii upravlinnia: mekhanizmy mobilizatsii ta efektyvnoho vykorystannia* [Social resources of decentralization of management: mechanisms of mobilization and effective use]. Kyiv: In-t ekonomiky prom-sti NAN Ukrainy. (in Ukrainian)

6. M. Sunhurovskiy (ed.) (2018) *Porivnialnyi analiz pozytsii vlady i hromadian Ukrainy z pytan zabezpechennia bezpeky hromad pid chas detsentralizatsii vlady ta reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia* [Comparative analysis of the positions of the authorities and citizens of Ukraine on ensuring the security of communities during the decentralization of power and reform of local self-government]. Kyiv: Zapovit. (in Ukrainian)

7. Ivanov Yu.B., Ivanova O.Yu. (2020) Koronavirus proty detsentralizatsii: ryzyky ta vyklyky rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad v umovakh pandemii [Coronavirus against decentralization: risks and challenges of the development of united territorial communities in a pandemic]. *Problemy ekonomiky*, no. 2(44), pp. 209–215.

8. Rohulia A.O. (2019) *Funktsii orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v orhanizatsii bezpeky zhyttiedialnosti terytorialnykh hromad Ukrainy* [Functions of local governments in the organization of life safety of territorial communities of Ukraine] (PhD Thesis), Kyiv.

9. Havrylenko A.S. (2019) Ochikuvani ryzyky u protsesi detsentralizatsii vlady v Ukraini [Expected risks in the process of decentralization of power in Ukraine]. *Ekonomichniy prostir*, no. 141, pp. 137–146.

10. Martyniuk O.I. (2018) *Upravlinnia ryzykamy pry stvorenni obiednanykh terytorialnykh hromad na bazi velykykh mist* [Risk management in the creation of integrated territorial communities on the basis of large cities] *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku. Seriya: Ekonomika ta menedzhment*, no. 17, pp. 28–34.

11. Bryzitskyi M. (2019) *Ryzyky detsentralizatsii* [Risks of decentralization]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/columns/11589> (accessed 16 May 2021).

12. Bernstein P. (2013) *Protiv Bohov: Ukroshchene ryska* [Against the Gods: Risk taming]. *Elektrone yzdanye. OOO «Alpyna Pablysher»*. Available at: <https://www.litmir.me/br/?b=277663> (accessed 27 June 2021).

13. Bachkay T., Mesena D., Myko D. (1979) *Khoziaistvennyi rysk y metody eho yzmereniya* [Economic risk and methods of its measurement]. Moscow: Economics. (in Russian)

14. *Zakon Ukrainy vid 28 sichnia 2021 roku no. 1150-IX: Pro biuro ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [About the Bureau of Economic Security of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (accessed 27 June 2021).

15. Batanov O.V. (2014) *Mistseve samovriaduvannia v umovakh hlobalizatsii* [Local self-government in the context of globalization]. *Mizhdystsyplinarni humanitarni studii. Ser.: Pravnychi nauky*. Kyiv: In-t derzhavy i prava imeni V.M. Koretskoho NAN Ukrainy.